

Middle Black Sea Journal of Communication Studies

International Peer-Reviewed Journal

<http://dergipark.gov.tr/mbsjcs>

Research/Araştırma

Middle Black Sea Journal of Communication Studies. 2019. 4(2): 104-114

Her Özgeci Birey Özgeci Davranır Mı? Otantiklik ve Dindarlığın Özgecilik Üzerindeki Rolü*

Aysu Gül Şanlı¹

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Bozkurt Koç²

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Özet

Bireylerin özgeci davranmalarına etki eden faktörlerin neler olduğu ve özgeci bireylerin özgeci davranmaları beklenen bir koşulda özgeci davranıp davranmayacaklarıyla ilgili tartışmalar günümüzde devam etmektedir. Bu iki temel tartışma konusundan hareketle, araştırmada ilk olarak otantiklik ve dindarlığın özgecilik üzerindeki rolü incelenmektedir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, özgeci tutumlara sahip olan bireylerin özgeci davranışta bulunmaları beklenen bir koşulda, özgeci davranış gösterip göstermedikleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında katılımcılara, otantiklik ölçeği, içsel dini motivasyon ölçeği, özgecilik ölçeği ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise katılımcılara, özgeci davranış koşulunda nasıl davrandıklarını tespit edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "görme engelli kütüphanesi için gönüllülük formu" uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları, otantiklik ve dindarlığın özgecilik ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Dindarlık, kendine yabancılaşma, dış etkiyi kabullenme ve otantik yaşam, özgeciliği %23 oranında açıklamaktadır. Özgeciliğin özgeci davranışla sonuçlanıp sonuçlanmadığının incelendiği koşulda, özgecilik ile gönüllü davranışta bulunma arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özgecilik, otantiklik, dindarlık, özgeci davranış.

Does Every Altruist Individual Behave Altruist?

The Role of Authenticity and Religiosity on Altruism

Abstract

The discussions about which factors affect individuals' altruistic behaviors and whether altruistic individuals will behave altruistically in a condition where altruistic individuals are expected to behave altruistic still continues. Based on these two main arguments, the role of authenticity and religiosity on altruism is examined first. In the second stage of the research, it is tried to determine whether individuals with altruistic attitudes exhibit altruistic behavior under a condition that is expected to act altruistic. In the first stage of the study, authenticity scale, internal religious motivation scale, altruism scale and personal information form were applied to the participants. In the second stage of the study, prepared by the researcher to determine how they behave in altruistic behavior

* Bu araştırma "Otantiklik ve Dindarlığın Özgecilik Üzerindeki Rolünün İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

¹ Öğr. Gör., E-mail: aysu.gul@omu.edu.tr

² Prof. Dr., E-mail: bozkurt.koc@omu.edu.tr

“volunteering form for the visually impaired library” was applied. The results of the study show that authenticity and religiosity are significantly related to altruism. Religiosity, alienation, acceptance of external influence and authentic life explain altruism by 23%. There was a significant relationship between altruism and voluntary behaviors in the condition that altruism results in altruistic behavior.

Keywords: Altruism, authenticity, religiosity, altruistic behavior.

© 2019 OMU

1. Giriş

Özgecilik geçmişte olduğu gibi günümüzde de sosyal yaşamdaki önemini korumakta ve sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalara konu olmaya devam etmektedir (Yöntem ve İlhan, 2013; Bardsley, 2007; Fowler ve Kam, 2007; Donald, 1984; Campbell, 2006; Ayten, 2009). Özgecilik ile ilgili yapılan tartışmaların, özgeciliğin hangi motivasyonlara dayandığı, gerçek anlamda bir özgeciliğe söz edilip edilemeyeceği ve özgeci tutumlara sahip olan bireylerin özgeci davranışta bulunmaları beklenen bir koşulda, özgeci davranış gösterip göstermeyeceği konularına odaklandığı görülmektedir (Budd, 1956; Mlcak ve Zaskodna, 2008; Draguns, 2013; Schwartz, 1993).

Özgecilik “başkalarının ilgi ve çıkarlarını dikkate alan, genellikle egoizm, bencillik ve bireyciliğin karşıtı olarak düşünülen davranış” şeklinde ifade edilmektedir (Marshall, 1999). Bir başka tanımda ise özgecilik, “kendini düşünmeden, dışarıdan bir ödül beklemeden hatta bazen kişisel bir bedel ödeyerek, başkalarının çıkarını ve iyiliğini düşünme” olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2003). Carlo ve Randall (2002), özgeciliğin diğer prososyal davranışlara nazaran daha fazla içselleştirilmiş olduğunu ve özgeci davranışların ödül beklentisi olmaksızın gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu konudaki kuramsal yaklaşımların özgecilik ile ilgili farklı açıklamalar ileri sürdükleri görülmektedir. Örneğin, Freud (1993) özgeciliği olumlu bir savunma mekanizması olarak yorumlarken; Sosyal Öğrenme Kuramı, insanların özgeci olarak doğmadıklarını ve sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak özgeciliği öğrendiklerini belirtmektedir (Mc Ginley ve Carlo, 2006; Lindzey vd., 1998). Sosyal Değiş Tokuş Kuramı’na göre ise, insanların bedeli çok yüksek olmasına karşın birbirlerine yardım ettiği gerçek bir özgecilik yoktur; insanlar kazançları, ödeyecekleri bedellerden fazla olduğunda yardım etmektedir (Aronson vd., 2012).

Alanyazında özgeciliğe ilgili yapılan araştırmalarda, özgeci davranışların önemli motivasyon kaynaklarından birinin din (Çekin, 2013; Uysal, 1996); bir diğerinin de otantiklik olduğu ileri sürülmektedir. Gerçek bir özgeciliğin varlığının kabul edilebilmesi için, özgeci davranışın kişinin kendi isteğiyle ve bağımsız bir şekilde yapılmış olmasının, diğer bir ifadeyle otantik olmasının önemine vurgu yapılmaktadır (Yöntem ve İlhan, 2013). Aynı zamanda bir davranışın temel motivasyonunun bireyin kendi özerkliğinden mi yoksa toplum otoritesinden mi kaynaklandığı üzerinde durulmaktadır (Akbaba, 1994; Banbal, 2010; Kapıkıran, 2008; Karadağ ve Mutafçılar, 2009). Ancak gerek teorik gerekse görgül araştırmalarda, otantiklik ve dindarlık ile özgecilik arasında anlamlı ilişkiler saptanmasına rağmen (Ahmed, 2009; Anderson ve Mellor, 2009; Aydın, 1992; Ayten, 2009; Saroglou, 2013; Yaparel, 1987; Yöntem ve İlhan, 2013); bu değişkenler arasındaki ilişkinin incelendiği görgül araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Ayten, 2009; Ji ve Perry, 2006; Smith, 2003).

Bütün bu değerlendirmelerden hareketle araştırmada öncelikle otantiklik ve dindarlığın özgecilik üzerindeki rolü incelenmektedir. Aynı zamanda, özgeci tutumlara sahip olan bireylerin özgeci bir davranışta bulunmaları beklenen bir koşulda, özgeci davranış gösterip göstermeyeceklerinin saptanmaya çalışılması, araştırmanın özgün değerini ortaya koymaktadır.

2. Yöntem

2.1. Örneklem

Özgeciliğin otantiklik ve dindarlık ile ilişkisinin incelendiği bu araştırmanın örneklemini Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin Psikoloji Bölümü ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nın 1., 2. ve 3. sınıflarında öğrenim gören toplam 288 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Öğrencilerin araştırmanın ikinci aşamasında gerçekleştirilecek görevde yer alabilmeleri, bir sonraki eğitim-öğretim döneminde de üniversitede bulunmalarını gerektireceği için, son sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmemiştir.

2.2. İşlem

Katılımcıların tutum ve davranışları arasındaki tutarlılığı tespit edebilmek amacıyla, her iki aşamada katılımcılara uygulanan formlar okul numaralarına göre eşleştirilerek değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan otantiklik, içsel dini motivasyon ve özgecilik ölçekleri sıra etkisini kontrol etmek amacıyla farklı düzenlemelerle sıralanmıştır. Veri toplama araçları öğrencilere gruplar halinde, ders saati içerisinde ve gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. Gönüllü olarak okul numaralarını anket formlarına yazan öğrenciler ikinci aşamadaki uygulamaya alınmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında veri toplanan katılımcıların, araştırmanın ikinci aşamasında görme engelli kütüphanesine destek verip veremeyeceklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan gönüllülük formu kullanılmıştır. Anket uygulanmasından 3 hafta sonra yapılan bu uygulamada, katılımcılara görme engelli kütüphanesine gönüllü destek verme imkânı sağlanmıştır. Ardından katılımcıların verdikleri yanıtlar, ölçeklere verdikleri yanıtlarla ilişkilendirilmiştir. Bu aşamada özgecilik düzeyleri ile özgeci davranışta bulunma arasındaki ilişkinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney-U testi, Kruskal-Wallis testi, Spearman Sıra Farkları korelasyon testi, Çoklu Regresyon analizi, Lojistik Regresyon analizi kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Otantiklik Ölçeği

Bireylerin otantiklik düzeylerini belirlemek amacıyla Wood vd. (2008) tarafından geliştirilen ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır: “Kendine Yabancılaşma”, “Dış Etkileri Kabullenme” ve “Otantik Yaşam”. Ölçek 12 maddeden oluşmakta ve 1-7 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formu İlhan ve Özdemir (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe formun psikometrik çalışmaları ölçeğin orijinal formu ile aynı yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin uyarlama çalışmasında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla Kendine Yabancılaşma için .79, Dış Etkileri Kabullenme için .67 ve Otantik Yaşam için .62 bulunmuştur. Orijinal formun geliştirilme çalışmaları kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Kendine Yabancılaşma için .78, Dış Etkileri Kabullenme için .78 ve Otantik Yaşam için .69 bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Kendine Yabancılaşma için .77, Dış Etkileri Kabullenme için .80 ve Otantik Yaşam için .66 bulunmuştur (İlhan ve Özdemir, 2013).

2.3.2. İçsel Dini Motivasyon Ölçeği

İçsel Dini Motivasyon Ölçeği, Hoge tarafından 1972 yılında geliştirilen ve dindarlığın içsel boyutunu ölçen tek boyutlu bir ölçektir. Dindarlığı derinlemesine inceleyen ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerden 7’si olumlu, 3’ü ise olumsuz cümle yapısında ifade edilmiştir. Ölçekte 5 dereceli Likert formatı kullanılmıştır. Test-tekrar test tekniği kullanılarak güvenilirlik çalışması yapılan ölçeğin, güvenilirlik katsayısı .80 olarak saptanmıştır. Ölçeğin geçerliliği ile ilgili olarak yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörden oluştuğu ve ölçek maddelerinin tamamının aynı yönde ayrıştığı saptanmıştır (Karaca, 2001).

2.3.3. Özgecilik Ölçeği

Doğan ve Sapmaz (2012) tarafından geliştirilen ölçek, özgeci tutum, davranış ve düşünceleri içeren 15 maddeden oluşan öz-bildirim ölçeğidir. Ölçek tek boyutlu olup, özgeciliğin düzeyini ölçmektedir. Ölçekte 5 dereceli Likert formatı kullanılmıştır. Bu yapı toplam varyansın %33,683’ünü açıklamıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçek maddelerinin standartlaşmış ölçek faktörlerinin .31 ile .69 arasında olduğunu göstermiştir. Yapılan uyum indekslerine göre, bu modelin tek faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Madde toplam korelasyon yöntemlerinin .34 ile .61 arasında olduğu bulunmuştur. İç tutarlılık güvenilirlik katsayısının (Chronbach alfa) .84 olduğu bulunmuştur. Bulgular, Özgecilik Ölçeği’nin güvenilir olduğunu göstermiştir (Doğan ve Sapmaz, 2012; Topuz, 2013).

2.3.4. Görme Engelli Kütüphanesi İçin Gönüllülük Formu

Bu form “Ondokuz Mayıs Üniversitesi görme engelli kütüphanesine katkı sağlamak için gerekli kaynakların bilgisayar ortamında yazılması veya belirli kitapların ses kaydı ile bilgisayar ortamına kaydedilmesi için gönüllü olur musunuz? (sizin belirleyeceğiniz zamanlarda)” sorusunu içermektedir. Aynı zamanda araştırmanın ilk aşamasında ölçeklerin kullanıldığı formlar ile görme engelli kütüphanesi için gönüllülük formunun eşleştirilebilmesi amacıyla, gönüllülük esasına bağlı olarak katılımcıların okul numaraları ve okudukları bölümlerin bilgisi alınmıştır.

2.3.5. Kişisel Bilgi Formu

Bu form, katılımcıların okul numaraları, okudukları bölüm ve kaçınıcı sınıfta oldukları, sosyo-ekonomik düzeyleri, cinsiyetleri, yaşamlarını en uzun süre geçirdikleri yer ve daha önce herhangi bir yardım faaliyetine gönüllü olarak katılıp katılmama sorularını içermektedir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın değişkenleri, verilerin analizinde önce kayıp veriler, aykırı değerler, örneklem büyüklüğü ve normallik açısından kontrol edilmiştir. Araştırmaya katılan 324 katılımcının 34'ü ölçekleri uygun şekilde doldurmadıkları için veri analizlerine dahil edilmemiştir. Bununla birlikte yaşları uç değerde olan 2 katılımcı da veri setinden çıkarılmıştır. Analizler geriye kalan 288 katılımcının verileri üzerinde yapılmıştır. Aynı zamanda veriler normal dağılıma sahip olmadığı için, analizlerde Nonparametrik testler kullanılmıştır.

3.1. Demografik Değişkenler ile Özgecılık Arasındaki İlişki

Tablo 1'de görüldüğü gibi, kadınlar (Mdn=63) ile erkeklerin (Mdn=62) özgecılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (U=6467, p>.05).

Tablo 1: Cinsiyet Açısından Özgecılık Düzeyleri

Cinsiyet	N	SO	U	p
Kadın	220	149.10	6467	.09
Erkek	68	129.60		

Alanyazında özgeciliğin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan araştırmalar bulunmakla birlikte (Ak, 2013; Banbal, 2010; Chou, 1998; Doğan ve Sapmaz, 2013; Huber ve MacDonald, 2012; Kasapoğlu, 2014; Kee-Lee, 1998; Özkan, 2015; Kılınç, Kılıç ve İpekçi, 2016); kadın ve erkeklerin özgecılık düzeylerinin farklılık gösterdiği araştırma bulgularına da rastlanmaktadır (Arıkal Gönül, 2013; Topuz, 2013; Weinstein ve Ryan, 2010; Eagly ve Crowley, 1986). Özgecılık ile cinsiyet arasında görülen farklılığın, özgeci davranışın türüne bağlı olarak değiştiği de ileri sürülmektedir (Banbal, 2010; Benenson vd., 2007).

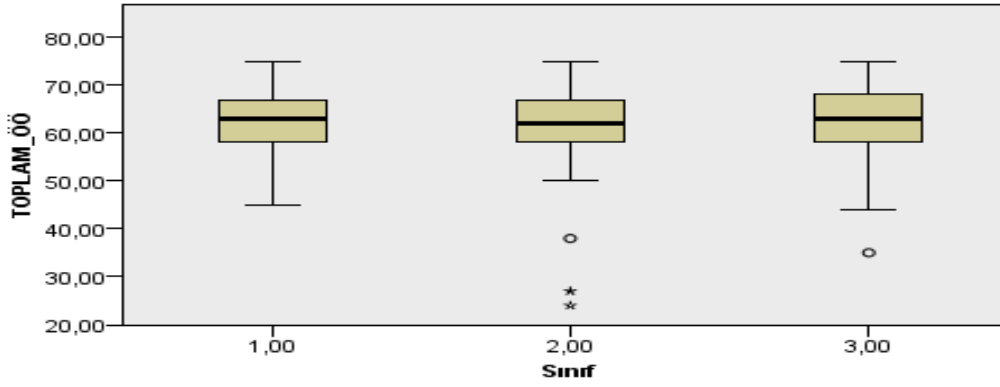
Tablo 2: Bölüm Açısından Özgecılık Düzeyleri

Bölüm	N	SO	U	p
Psikoloji	175	145.30	9747	.84
PDR*	113	143.26		

* Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tabloda görüldüğü gibi (Tablo 2), Psikoloji Bölümü (Mdn=63) ile PDR programında öğrenim gören (Mdn=63) katılımcıların özgecılık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan bir farklılık bulunmamaktadır (U=9747, p>.05). Çalışmada katılımcıların aldıkları eğitimin özgecılık düzeyleri üzerindeki etkisinin kontrol altına alınması amacıyla, benzer eğitimler alan bu iki bölüm öğrencileri örneklem olarak belirlenmiştir. Bulgular çalışmayla ilgili bu öngörümüzü desteklemektedir.

Şekil 1: Sınıf Değişkeni Açısından Özgecılık Düzeyleri

Şekil 1’de görüldüğü gibi sınıf değişkeni açısından (1., 2. ya da 3. sınıflar), katılımcıların özgecılık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gözlenmemektedir ($p>.05$). Alanyazın incelendiğinde sınıf değişkeni ile özgecılık düzeyi arasındaki ilişkiyle ilgili olarak birbirinden farklı bulguların elde edildiği görülmektedir (Banbal, 2010; Ak, 2013; Kasapoğlu, 2014). Araştırmalarda elde edilen çelişkili bulgular, tek başına sınıf değişkeninin özgeciliği yeterli düzeyde yordayamadığını; özgecilik üzerinde olumlu rol modellerin yanında çeşitli faktörlerin de etkisinin olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3: Bir Yardım Kuruluşunun Faaliyetlerine Gönüllü Olarak Katılıp Katılmama Durumuna Göre Özgecılık Düzeyleri

Gönüllülük	N	SO	U	p
Evet	64	184.61	9747	.046
Hayır	224	133.04		

Tabloda görüldüğü gibi (Tablo 3), yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet gösteren katılımcılar ($Mdn=65.50$) ile yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet göstermeyen ($Mdn=61.00$) katılımcıların özgecılık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir ($U=9747$, $p<.05$). Bulgulara göre yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyet gösteren katılımcıların özgecılık düzeylerinin, gönüllü olarak faaliyet göstermeyen katılımcıların özgecılık düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına benzer şekilde Yöntem ve İlhan (2013) tarafından yapılan bir araştırmada gönüllü faaliyetlerin özgecılık üzerindeki etkisinin vurgulandığı görülmektedir. Oral (2002), tarafından yapılan araştırmada da, toplum hizmetlerine katılan öğrencilerin, toplum hizmetlerine katılmayan öğrencilere göre okul içerisindeki olumlu sosyal davranışlarının anlamlı düzeyde arttığı görülmektedir (Yöntem ve İlhan, 2013). Benzer şekilde Pratt ve arkadaşları, toplumsal yardım aktivitelerinde bulunduğunu söyleyen ergenlerin, özgeci ahlaki değerlerin önemi üzerinde daha fazla durduklarını ortaya koymaktadır (Pratt vd., 2003).

Konuyla ilgili elde edilen bulgular, Sosyal Bilişsel Kuram ve Sosyal Öğrenme Kuramı tarafından ileri sürülen “Özgecılık sonradan kazanılan, sosyal çevreden etkilenen ve öğrenilen bir davranıştır” yaklaşımıyla tutarlılık göstermektedir. Sosyalleşmenin bireylerin özgeciliğini etkilediğiyle ilgili görüşlerin yanında; gönüllü yardım faaliyetinde bulunmuş olmanın motive edici etkisinin, bireylerin özgeci davranmalarında önemli bir etken olduğu ileri sürülmektedir (Batson ve Powell, 2003; Bilgin, 1988; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2015; Kee-Lee, 1998).

3.2. Otantiklik ve Dindarlık ile Özgecılık Arasındaki İlişki

Tablo 4’te görüldüğü gibi, özgecılık ile otantikliğin “Otantik Yaşam” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r=.39$, $p<.01$); “Kendine Yabancılaşma” boyutu ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-.19$, $p<.01$) bulunmaktadır. Otantikliğin diğer bir alt boyutu olan “Dış Etkiyi Kabullenme” ile özgecılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki görülmemektedir ($r=-.07$, $p>.01$). Benzer bir araştırmada, “Otantik Yaşam” alt boyutu ile özgecılık arasında pozitif

yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; otantikliğin “Kendine Yabancılaşma” ve “Dış Etkiyi Kabullenme” alt boyutları ile özgecilik arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Yöntem, 2013).

Tablo 4: Özgecilik, Otantiklik ve Dindarlığa İlişkin Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4
1. Özgecilik	1			
2. Otantik Yaşam	.385**	1		
3. Dış Etkiyi Kabullenme	-.070	-.095	1	
4. Kendine yabancılaşma	-.193**	-.507**	.328**	1
5. Dindarlık	.318**	.425**	.135**	.208**

Araştırma bulguları ilgili teorik bilgilerle uyum gösterir bir şekilde, “otantik yaşam” düzeyinin artmasına koşut olarak özgecilik düzeyinin de arttığını göstermektedir. Otantik yaşamı benimseyen bireyin bilinçli farkındalığı ile davranışları arasındaki uyum- bireylerin daha fazla özgeci oldukları belirtilmektedir (Yöntem, 2013). Bireyin gerçek anlamda özgeci olmasında, davranışın ne kadar özerk bir şekilde yapıldığı önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir (Akbaba, 1994; Freedman vd., 1993; İlhan ve Özdemir, 2013; Karadağ ve Mutafçılar, 2009). Bu nedenle gerek bu araştırma gerekse Yöntem (2013) tarafından yapılan araştırma, teorik olarak ileri sürülen bu hipotezi test etme özelliği taşımaktadır. Şöyle ki, araştırmada otantiklik ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunması, otantikliğin özgeciliğin temel motivasyonlarından biri olarak değerlendirilebileceğinin ve gerçek anlamda bir özgecilikten bahsedilebileceğinin ipuçlarını vermektedir.

Bulgular incelendiğinde, otantikliğin “Kendine Yabancılaşma” boyutu ile özgecilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Kendine yabancılaşma, bireyin gerçek benliği (fizyolojik durumu, duyguları ve derinlerdeki bilişleri) ile bilinçli farkındalığı arasındaki açıklık olarak değerlendirilmektedir. Gerçek benlik ile bilinçli farkındalık arasındaki bu açıklık ne kadar fazla olursa, bireylerin kendilerine yabancılaşma düzeylerinin de o kadar fazla olacağı ileri sürülmektedir (İlhan ve Özdemir, 2013). Bu açıklamalar, kendine yabancılaşma ile özgecilik arasında negatif yönde bir ilişkiye işaret etmektedir. Kendine yabancılaşmanın özgeciliği olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmazdır, çünkü gerçek anlamda bir özgecilik kendine yabancılaşmayı değil, özerk olmayı yani otantikliği gerekli kılmaktadır.

Diğer taraftan araştırmada otantikliğin bir diğer alt boyutu olan “Dış Etkiyi Kabullenme” ile özgecilik arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Dış etkiyi kabullenme, başkalarının etkilerini kabul etmeyi ve onların beklentilerine uygun yaşamayla ilgili inançlarını ifade etmektedir (İlhan ve Özdemir, 2013). Yöntem ve İlhan (2013) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi (Tablo 4), dindarlık ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkili bulunmaktadır ($r=.32$, $p<.01$). Alanyazın incelendiğinde, gerek Müslümanlar gerekse Hıristiyanlar üzerinde yapılan araştırmalarda dindarlık ile yardım etme davranışı ve özgecilik arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir (Ayten, 2009; Pesii, 2011). Hallahmi ve Argyle (2001) tarafından yapılan araştırmada, dindarlık ile maddi yardım ilişkisi ölçülmüş, dindarlığın göstergesi olarak görülen kiliseye gitme sıklığı ile yardım etme arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda da, dindarlığın iç kaynaklı yöneliminin yardım etme üzerinde olumlu etkisinin olduğu ve bireyleri özgeci yardım etmeye yönelttiği bulgulanmıştır (Batson, 1976). Aynı zamanda dindarlığın farklı boyutları ile yardım etme arasındaki ilişkiyi inceleyen Ayten (2009), dindarlığın yardım etme eğilimine olumlu bir katkısının olması yanında, başkalarına yardım etme konusunda da bireylere özgeci bir motivasyon sağladığını tespit etmiştir. Farklı kültürlerde (Amerika, Hindistan, İsrail) laboratuvar deneyleri ile yapılan araştırmalarda yardımlaşma davranışı ile dindarlık arasındaki ilişki araştırılmış ve dindarlık düzeyleri yüksek olan bireylerin daha fazla yardım etme davranışı sergiledikleri saptanmıştır (Ahmed, 2009; Anderson ve Mellor, 2009; Ruffle ve Sosis, 2007). Bu konuda yapılan bir diğer araştırmada da dindar bir partnerle iletişim içerisinde olan bireylerin yardımlaşma duygularının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (De Dreu vd., 1995; Johansson-Stenman vd., 2009; Tan ve Vogel, 2008). Bu konuyla ilgili çalışmalarda da, dinin, inananlara bir yaşam tarzı sunduğu, şefkat ve yardımseverlik gibi erdemli ve olumlu özellikleri öne çıkardığı belirtilmektedir (Aydın, 1992; Yaparel, 1987).

Dindarlık ile otantikliğin “otantik yaşam” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r=.46$, $p<.01$), “dış etkiyi kabullenme” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r=.14$, $p<.05$), “kendine yabancılaşma” boyutu arasında ise negatif yönde

anlamli ($r=-.21, p<.01$) ilişki bulunmaktadır. Otantiklik ve dindarlık, araştırmada özgecilik ile ilişkisi incelenen yordayıcı değişkenlerdir. Ancak iki yordayıcı değişkenin birbiri ile ne derece ilişkisi olduğunu ortaya koymak için otantiklik ve dindarlık değişkenlerinin aralarındaki ilişkiye de bakılmıştır. Dindarlığın, “otantik yaşam” boyutu ile yüksek düzeyde ve “dış etkiyi kabullenme” boyutu ile düşük düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Otantiklik ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelendiği ilişkiyel bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte, Özkanlı (2011) araştırmasında otantikliği insanın zihni, bedeni ve eylemleri ile bir bütün olduğu bir durum ya da varoluş tarzı olarak açıklamış ve dine göre de insanın, somut gerçekliği içinde bir bütün oluşturduğunu, bu açıdan otantiklikle ilişkisinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda dindar bireylerin her zaman otantik varoluşa sahip olamayacağını da belirtmiştir.

Diğer canlılardan farklı olarak, insanlar düşünebilen ve davranışlarından sorumlu olan varlıklardır. Dinlerde -özellikle de İslâm dininde- bireylerin düşünmelerinin, sorgulamalarının ve gösterişten uzak durmalarının yani otantik olmalarının önemle üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu durum Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde belirtilmektedir. “Sizi sırf boş yere yarattığımızı ve sizin artık huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” (Mü’minûn, 23/115). Bir diğer âyette ise, “İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?” (Kıyame, 75/36) buyurulmaktadır.

3.3. Özgecilik ve Gönüllü Davranışta Bulunmaya İlişkin Bulgular

Tablo 5’te görüldüğü gibi, görme engelli kütüphanesinde gönüllü olmayı kabul eden katılımcıların özgecilik düzeylerinin (Mdn=64); gönüllü olmayı kabul etmeyen katılımcıların (Mdn=63) özgecilik düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür ($U=3183.50, p<.05$).

Tablo 5: Görme Engelli Kütüphanesi İçin Gönüllü Olup Olmama Durumuna Göre Özgecilik Düzeyleri

Gönüllü Davranış	N	SO	U	p
Evet	66	81.73	3183.50	.046
Hayır	81	67.70		

Özgeciliğin her zaman ve her koşulda özgeci davranışa dönüşebileceğini iddia etmek mümkün olmamakla birlikte, bu olasılığın özgeci bireyler için daha yüksek olduğu söylenebilir. Yardım etmeye yönelik gönüllülük ile özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir araştırmada, özgeciliğin sadaka verme ile ilişkili olduğu, ancak kan bağışında bulunma davranışıyla ilişkili olmadığı ortaya koyulmuştur (Otto ve Bolle, 2011). Konuyla ilgili bulgular arasındaki farklılık, özgeci kişilik özelliklerinin yanı sıra, yapılan yardım davranışının ne olduğu, yardım edilen kişinin cinsiyeti, yardımın bedelinin ne olduğu gibi birçok etkenin de rol oynadığı şeklinde değerlendirilebilir.

3.4. Otantiklik ve Dindarlığın Özgeciliği Ne Kadar Yordadığına İlişkin Bulgular

Tablo 6: Otantiklik ve Dindarlığın Özgeciliği Yordamasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Dindarlık	.21	.05	.23	3.90	.00
Kendine Yabancılaşma	.09	.09	.07	1.05	.29
Dış Etkiyi Kabullenme	-.15	.08	-.10	-1.79	.07
Otantik Yaşam	.79	.14	.37	5.78	.00
R= .48	R ² = .22				
F(4-283)=21.35	p= .00				

Özgecilik düzeyi üzerinde etkisi olduğu düşünülen; dindarlık, kendine yabancılaşma, dış etkiyi kabullenme ve otantik yaşam değişkenlerinin özgeciliği ne şekilde yordadığını ortaya koymaya yönelik olarak yapılan regresyon analizi sonucunda (Tablo 6), bu değişkenler ortak etkileşimleri bağlamında, özgecilik düzeyleri ile anlamlı bir ilişki ($R=.48, R^2=.22$) sergilemiştir ($F(4-283)= 21.35, p<.01$). Söz konusu değişkenler birlikte, özgecilik düzeyinin %23’ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre, değişkenlerin özgecilik üzerindeki görelî önem sırası; otantik yaşam ($\beta=.37$), dindarlık ($\beta=.23$), kendine yabancılaşma ($\beta=.07$) ve dış etkiyi kabullenme ($\beta=-.10$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, yalnızca otantik yaşam ($p<.01$) ve dindarlığın ($p<.01$) özgecilik üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir.

Bu bulgular, “otantiklik ve dindarlık düzeyleri arttıkça özgecılık düzeyi de artar” şeklindeki araştırmanın temel hipotezini doğrulamaktadır. Ancak bu değişkenlerin özgecılık düzeyi üzerinde etkisi bulunmasına karşın özgecılık yalnızca bu faktörlerden etkilenmemektedir. Bu nedenle dindarlık ve otantikliğin özgecılık düzeyini açıklama güçlerinin yüksek olmaması beklenen bir sonuçtur. Nitekim alanyazın incelendiğinde özgeciliğin empati, kişilik özellikleri, yardımın türü, kişisel ve durumsal faktörler, öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş gibi birçok değişkenle ilişkili olduğu görülmektedir.

3.5. Otantiklik, Dindarlık ve Özgeciliğin Gönüllü Davranışta Bulunmayı Ne Kadar Yordadığına İlişkin Bulgular

Tablo 7: Lojistik Regresyon Modeli

Değişkenler	B	Std. Hata	Wald	Sd	p	Exp(β)
Kendine Yabancılaşma	.049	.042	1.357	1	.244	1.050
Dış Etkiyi Kabullenme	-.022	.039	.314	1	.575	.978
Otantik Yaşam	.055	.075	.543	1	.461	1.057
Dindarlık	-.048	.028	2.991	1	.084	.953
Özgecılık Düzeyi	.078	.032	6.062	1	.014	1.081

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların gönüllü davranışta bulunma olasılığı, yalnızca özgecılık düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu durum özgecılık düzeyinin, gönüllü davranışta bulunma olasılığı üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu, diğer değişkenlerin ise daha az öneme sahip olduğunu göstermektedir.

4. Sonuç

Özgecılık ile ilgili yapılan tartışmalar, özgeciliğin temelinde hangi motivasyonların bulunduğu odaklanmıştır. Bu tartışmalardan hareketle, araştırmada ilk olarak otantiklik ve dindarlığın özgecılık üzerindeki rolü incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, özgeci tutumlara sahip olan bireylerin özgeci davranışta bulunmaları beklenen bir koşulda, özgeci davranış gösterip göstermedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, cinsiyet, öğrenim görülen bölüm ve sınıf değişkenleri ile özgecılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Bir yardım kuruluşunda gönüllü olarak faaliyette bulunup bulunmama ile özgecılık arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Otantikliğin alt boyutları açısından değerlendirildiğinde, özgecılık ile otantikliğin “Otantik Yaşam” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı; “Kendine Yabancılaşma” boyutu ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişkili bulunmuştur. Otantikliğin diğer bir alt boyutu olan “Dış Etkiyi Kabullenme” ile özgecılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Dindarlık ile özgecılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkili bulunmuştur. Dindarlık ile otantikliğin “otantik yaşam” boyutu ve “dış etkiyi kabullenme” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı; “kendine yabancılaşma” boyutu arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Özgecılık ve gönüllü davranışta bulunmaya ilişkin bulgular incelendiğinde, görme engelli kütüphanesinde gönüllü olmayı kabul eden katılımcıların özgecılık düzeylerinin, kabul etmeyen katılımcıların özgecılık düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özgeciliğin davranışa dönüşüp dönüşmeyeceğinin de incelendiği bu aşamada elde edilen bulgular, özgecılık ile özgeci davranış arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğunu; ancak bu ilişkinin her koşulda ve her konuda mümkün olamayacağını ortaya koymaktadır.

Araştırmada otantiklik ve dindarlığın özgecılık üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgular, araştırmanın temel hipotezini doğrulamaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular, örneklem, kullanılan araçlar ve yöntemle sınırlı olduğu için, sonuçlar bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Ayrıca araştırmada ilişkisel yöntem kullanıldığı için, elde edilen bulguların neden-sonuç ilişkisi vermediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konuda yapılacak araştırmalarda deneysel veya boylamsal desenlerin tercih edilmesi, değişkenler arasında neden sonuç ilişkileri kurulabilmesine olanak sağlayacaktır.

Bu konuda yapılacak araştırmalar, bireysel ve toplumsal anlamda konuyla ilgili farkındalık oluşturulmasına ve eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda bir değer olarak özgeciliğin geliştirilmesi ve içselleştirilmesinde aile, yerel yönetim ve sivil toplum örgütlerine de önemli sorumluluklar düşmektedir.

Kaynakça

- Ahmed, A. M. (2009). Are religious people more prosocial? A quasi experimental study with Madrasah pupils in a rural community in India. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 48, 368–374.
- Akbaba, S. (1994). Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Anderson, L. R., ve Mellor, J. M. (2009). Religion and cooperation in a public goods experiment. *Economics Letters*. 105(1), 58-60.
- Arıkal Gönül, Ö. (2013). Örgütsel çatışma çözme yöntemleri: A-tipi kişilik, kontrol odağı ve özgeci davranış. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Aronson, E., Wilson T. D. ve Akert, R. M. (2012). Sosyal psikoloji. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aydın, M. S. (1992). Din felsefesi. Ankara: Selçuk Yayınları.
- Ayten, A. (2009). Prososyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Banbal, G. K. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Bardsley, N. (2007). Dictator game giving: altruism or artefact? *Economic Science Association*. 11(2), 122-133.
- Batson, C. D. ve Powell, A. A. (2003). Altruism and prosocial behavior. In T. Millon ve T. Lerner, M. J. (eds), *Handbook of psychology* (ss. 463-484). Hoboken, NJ: Wiley.
- Batson, C. D. (1976). Religion as prosocial: Agent or double agent? *Journal for the Scientific Study of Religion*. 15(1), 19-45.
- Benenson, J. F., Pascoeb, J. ve Radmore, N. (2007) Children's altruistic behavior in the dictator game. *Evolution and Human Behavior*. 28, 168-175.
- Bilgin, N. (1988). Sosyal psikolojiye giriş. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Budak, S. (2003). Psikoloji sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Budd, L. J. (1956). Altruism arrives in america. *American Quarterly*. 8(1), 40- 52.
- Campbell, R. L. (2006). Altruism in Auguste Comte and Ayn Rand. *The Journal of Ayn Rand Studies*. 7(2), 357–69.
- Carlo, G. ve Randall, B. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. 31(1), 31-44.
- Chou, K. L. (1998). Effects of age, gender, and participation in volunteer activities on the altruistic behavior of chinese adolescents. *Journal of Genetic Psychology*. 159(2), 195-201.
- Çekin, A. (2013). Dindarlık boyutları ve din öğretimi: İlk ve ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programları (2010) çerçevesinde bir analiz. *International Journal of Social Science*. 6(4), 245-261.
- De Dreu, C. K. W., Yzerbyt, V., ve Leyens, J. (1995). Dilution of stereotype based cooperation in mixed motive interdependence. *Journal of Experimental Social Psychology*. 31, 575–593.
- Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2012). Özgeciliğin değerlendirilmesi ve öznel iyi oluşla ilişkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Çalışma. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.
- Donald, K. M. (1984). An ethological social learning theory of the development of altruism: Implications for human sociobiology. Elsevier Science Publishing. 5, 97-109.

- Draguns, J.G. (2013). Altruism in its personal, social, and cultural contexts: An introduction. Vakoch, D. A. (Ed.), *Altruism in cross-cultural perspective* (ss.1-16). New York: Springer.
- Eagly, A. H. ve Crowley, M. (1986). Gender and helping behavior: A meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological Bulletin*. 100(3), 283-308.
- Fowler, J. H. ve Kam, C. D. (2007). Beyond the self: Social identity, altruism, and political participation. *The Journal of Politic*. 69(3), 813–827.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1993) *Sosyal psikoloji*. A. Dönmez (Çev.). Ankara: İmge.
- Freud, A. (1993). *The ego and the mechanisms of defence*. London: Karnac Books.
- Hallahmi, B. B. ve Argyle, M. (2001). Dindarlığın etkileri: Bireysel düzey (Çev. A. Şahin). *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11, 177-190.
- Huber, J. T. ve McDonald, D. A. (2012). An investigation of the relations between altruism, empathy, and spirituality. *Journal of Humanistic Sychology*. 52(2), 206-221.
- İlhan, T. ve Özdemir, Y. (2013). Otantiklik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(40), 142-153.
- Ji, H. C., Pendergraft, L. ve Perry, M. (2006). Source religiosity, altruism, and altruistic hypocrisy: Evidence from protestant adolescents. *Religious Research Association*. 48(2), 156-178.
- Johansson-Stenman, O., Mahmud, M., ve Martinsson, P. (2009). Trust and religion: Experimental evidence from rural Bangladesh. *Economica*. 76, 462–48.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalçılar, Z. (2015). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*.17. Basım. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kapıkıran, N. A. (2008). Moral behavior and pro-social behaviors: Does art education create a difference. *International Journal of Human Sciences*. 5(2), 1-14.
- Karaca, F. (2001). Din psikolojisinde metod sorunu ve bir dindarlık ölçeğinin Türk toplumuna standardizasyonu. *Ekev Akademi Dergisi*. 3(1), 187.
- Karadağ, E. ve Mutafçılar, I. (2009). İlk ve orta öğretim okulu öğretmenlerinin özgecilik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 75-92.
- Kasapoğlu, F. (2014). İyilik hali ile özgecilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hikmet Yurdu*. 7(13), 271- 288.
- Kee-Lee, C. (1998). Effects of age, gender, and participation in volunteer activities on the altruistic behavior of Chinese adolescents. *Journal of Genetic Psychology*. 159(2), 195-201.
- Kılınç, E., Kılıç, M. ve İpekçi, N. (2016). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı, atılganlık ve özgecilik düzeyler ile aralarındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(15), 379-398.
- Lindzey, G., Gilbert, D., Fiske, S. T. (1998). *The handbook of social psychology*. New York: Oxford University Press.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mlcak, Z. ve Zaskodna, H. (2008). Altruistic motivation, empathy and affiliation. An analysis of data collected amongst undergraduate social work students contribution to creation of psychology conceptual curriculum. P. Tarabek, P. Záškodný, (eds.), *Educational and Didactic Communication* (ss. 123-134) içinde.
- Mutafçılar, I. (2008). Özgecilik kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmen özgeciliği üzerine bir araştırma. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Otto, P. E. ve Bolle, F. (2011). Multiple facets of altruism and their influence on blood donation. *The Journal of Socio-Economics*. 40, 558-563.

- Özkan, Y. (2015). Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgecilik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Özkanlı, E. (2011). Otantiklik ve din. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Rize.
- Pratt, M. W., Hunsberger, B., Pancer, S. M. and Alisat, S. (2003). A longitudinal analysis of personal values socialization: Correlates of a moral self-ideal in late adolescence. *Social Development*. 12(4), 563-585.
- Ruffle, B. J., ve Sosis, R. (2007). Does it pay to pray? Costly ritual and cooperation. *The BE Journal of Economic Analysis and Policy*. 7(1), 1-35.
- Saroglou, V. (2013). Religion, Spirituality, and Altruism. In K. I. Pargament, J. Exline, ve J. Jones (eds.). Washington, DC: American Psychological Association.1, 439-457.
- Schwartz, B. (1993). Why altruism is impossible and ubiquitous. *The Social Service Review*. 3, 314-343.
- Smith, T. W. (2003). Altruism in contemporary america: A report from the national altruism study. National Opinion Research Center, University of Chicago. Report prepared for the Fetzer Institute.
- Topuz, C. (2013). Üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Uysal, V. (1996). Din psikolojisi açısından dinî tutum ve şahsiyet özellikleri. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları.
- Weinstein, N. ve Ryan, R. M. (2010). When helping helps: Autonomous motivation for prosocial behavior and its influence on well-being for the helper and recipient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(2), 222.
- Yaparel, R. (1987). Yirmi-kırk yaşlar arası kişilerde dini hayat ile psiko sosyal uyum arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yöntem, M. K. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat.
- Yöntem, M. K. ve İlhan, T. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(8), 2291-2302.